

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

СЛОБОДЯНИК ТЕТЯНА МИКОЛАЇВНА

УДК 342.553

**МУНІЦИПАЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МІСЦЕВИХ РАД
ТА СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ, МІСЬКИХ ГОЛІВ В УКРАЇНІ**

12.00.02 – конституційне право; муніципальне право

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент

Калиновський Богдан Валерійович,

Національна академія внутрішніх справ,

завідувач кафедри конституційного та міжнародного права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Батанов Олександр Васильович,

Інститут держави і права

ім. В. М. Корецького НАН України

провідний науковий співробітник відділу

конституційного права і місцевого самоврядування

кандидат юридичних наук, професор

Кравченко Віктор Віталійович,

Академія праці, соціальних відносин і туризму,

професор кафедри адміністративного,

фінансового та господарського права

Захист відбудеться «28» жовтня 2016 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.04 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

Автореферат розісланий «27» вересня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. В. Заяць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Подальший динамічний поступ на шляху розбудови суверенної і незалежної, соціальної і правової, демократичної і соборної України неможливий без вдосконалення правового статусу органів та посадових осіб місцевого самоврядування, одним із визначальних елементів якого є саме муніципально-правова відповідальність.

Саме тому одним із ключових напрямів сучасної конституційної реформи визначено децентралізацію влади, що передбачає передачу повноважень від органів державної влади до органів місцевого самоврядування. Адже саме органи місцевого самоврядування та їх посадові особи функціонують найближче до людей та відповідно можуть виявляти та вирішувати місцеві проблеми найефективніше.

Проте процес децентралізації публічної влади в Україні має здійснюватися не кулуарно, безсистемно, в інтересах певних політичних сил і фінансово-промислових груп, а на підставі ґрунтовного науково-експертного супроводження, широкого обговорення в суспільстві і найголовніше – паралельно з процесом розбудови і зміцнення інституту муніципально-правової відповідальності, який на сьогодні як цілісна категорія фактично відсутній.

У іншому випадку проведення децентралізації публічної влади без належного законодавчого регулювання інституту муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів і наповнення його функціональним змістом може призвести до розбалансування системи управління, значної і необґрунтованої автономізації органів місцевого самоврядування, збільшення диспропорцій регіонального розвитку та як наслідок – реальної загрози національній безпеці України, суттєвого послаблення держави, посилення конфліктності у взаєминах державної влади з регіонами. Ключовим складовим елементом сучасної конституційної реформи щодо децентралізації влади є питання належного нормативно-правового закріплення муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів.

Аналіз науково-теоретичної основи дослідження муніципально-правової відповідальності показав, що в Україні відсутні роботи, які б були безпосередньо присвячені муніципально-правовій відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування та розкривали б ці питання комплексно, ґрунтовно та системно.

Варто наголосити, що вітчизняна наука муніципального права робить перші спроби, хоча б дотично, проаналізувати проблематику муніципально-правової відповідальності. Зокрема, у зв'язку з цим, доречно звернути увагу на дисертаційні дослідження Салівона Г. І. та Топузова В. І., що присвячені муніципально-правовим санкціям (захист названих робіт відбувся 2016 року).

Водночас, окремі аспекти відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування були предметом уваги таких науковців: Авак'яна С. А., Баймуратова М. О., Бальція Ю. Ю., Батанова О. В., Батанової Н. М., Бобрової Н. О., Волошина Ю. О., Ворони П. В., Григор'єва В. А., Калиновського Б. В., Корнієнка М. І., Кравченка В. В., Краснікової О. В., Куйбіди В. С., Куца Ю. О.,

Лазор О. Д., Лазор О. Я., Любченка П. М., Марцеляка О. В., Некряча А. І., Пітцика М. В., Погорілка В. Ф., Прієшкіної О. В., Пухтинського М. О., Савчина М. В., Серьогіної С. Г., Солоненка О. М., Соляник К. Є., Тація В. Я., Тодики Ю. М., Фененка Ю. В., Чапали Г. В. та інших.

Окрім того, на наш погляд, доктринальна основа цього дослідження також включає роботи, присвячені загалом теорії юридичної відповідальності та, зокрема, проблематиці конституційно-правової відповідальності, що найбільше за своєю юридичною природою наближена до муніципально-правової відповідальності. Серед них – праці таких учених: Алексєєва І. О., Виноградова В. О., Забровської Л. В., Зайчука О. В., Гуркової С. Г., Долгополової М. С., Заболотської К. М., Заяць Н. В., Калюжного Р. А., Камінської Н. В., Кашо В. С., Колодія А. М., Колосової Н. М., Кочерги А. О., Краснікова О. В., Красновського М. В., Кривенко Л. Т., Кутафіна О. Є., Лучіна В. О., Мельник О. В., Наливайко Л. Р., Полевого В. І., Скакун О. Ф., Строговича М. С., Федоренка В. Л., Шаповала В. М., Шона Т. Д., Шугріної К. С. та ін.

Проте нині в юридичній науці фактично відсутнє чітке уявлення про правову природу, поняття муніципально-правової відповідальності, її форми, підстави та стадії притягнення, не сформульована дефініція муніципально-правового делікту, його складу тощо. Загалом вітчизняні науковці досить обережно використовують категорію «муніципально-правова відповідальність» або взагалі виступають проти виділення муніципально-правової відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності, вважаючи це поки що передчасним.

Отже, актуальність дослідження теоретичних і практичних проблем муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, зумовлена з одного боку, необхідністю створення цілісної теорії муніципально-правової відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності, з іншого – нагальною потребою вдосконалення чинного законодавства України, що закріплює правовий статус органів і посадових осіб місцевого самоврядування, зокрема, такий їх елемент, як муніципально-правова відповідальність, а також євроінтеграційними прагненнями України, а, відповідно, потребою адаптації законодавства України до світових досягнень щодо інституту муніципально-правової відповідальності. Саме тому дослідження теоретичних і практичних проблем муніципально-правової відповідальності в Україні є актуальним напрямом сучасної науки муніципального права. Сукупність означених факторів й обумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснено відповідно до пп. 1.3, 1.4 Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 рр., затверджених загальними зборами Національної академії правових наук України (постанова № 14 від 24 вересня 2010 року); Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років (наказ МВС України від 16 березня 2015 № 275); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 рр., схвалених вченою радою НАВС (протокол № 8 від 29 жовтня 2013 року). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Національної

академії внутрішніх справ (протокол № 2 від 26 лютого 2013 року), а також розглянута та схвалена відділенням державно-правових наук і міжнародного права Національної академії правових наук України (реєстраційний № 176, 2013 р.).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є комплексне дослідження муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, а також підстав і стадій її реалізації, та вироблення на цій основі наукових і практичних рекомендацій щодо вдосконалення цього інституту муніципального права України.

Досягнення зазначеної мети зумовило необхідність розв'язання таких *задач*:

- визначити науково-теоретичні засади дослідження муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів;
- розглянути міжнародний і національний аспекти регламентації муніципально-правової відповідальності;
- обґрунтувати методологію дослідження муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів;
- сформулювати поняття та визначити ознаки муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів;
- розкрити принципи муніципально-правової відповідальності;
- визначити особливості муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів в Україні;
- охарактеризувати форми муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів;
- дослідити підстави притягнення до муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів;
- розглянути стадії реалізації муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів;
- запропонувати шляхи вдосконалення інституту муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі застосування муніципально-правової відповідальності в Україні.

Предметом дослідження є інститут муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дисертації становить система принципів наукового вивчення інституту муніципально-правової відповідальності та сукупність методологічних підходів; загальних методів мислення; філософських, загальнонаукових і конкретно-наукових методів пізнання інституту муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, використання яких забезпечило обґрунтованість і достовірність результатів наукового пошуку.

З урахуванням особливостей предмета, мети та задач цієї роботи здобувачем застосовувалися, поряд з іншими, такі ключові методи дослідження: *діалектичний* – надав можливість розглянути інститут муніципально-правової відповідальності в його розвитку та взаємодії з іншими суспільними та правовими явищами, продемонструвати інтегративні зв'язки муніципально-правової відповідальності із соціальною

відповідальністю та іншими видами юридичної відповідальності (підрозділи 1.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2); *метафізичний* – спрямовувався на пізнання інституту муніципально-правової відповідальності як незмінного та незалежного від суспільної дійсності правового явища, осмислення останнього як інструмента забезпечення законності при реалізації права на місцеве самоврядування (підрозділи 1.2, 2.2); *історичний* – надав можливість дослідити становлення та розвиток інституту муніципально-правової відповідальності в Україні (підрозділи 1.1, 1.2, 2.2, 2.3); *порівняльно-правовий* спрямовувався на виявлення специфічних ознак муніципально-правової відповідальності порівняно з іншими видами юридичної відповідальності (підрозділ 2.2), висвітлення закономірностей функціонування інституту муніципально-правової відповідальності в Україні та окремих зарубіжних країнах (підрозділи 1.1, 1.2, 2.2, 2.3, 3.1); *системний* – полягав у розгляді інституту муніципально-правової відповідальності як складної системи, що включає низку норм щодо підстав, стадій, суб'єктів муніципально-правової відповідальності тощо (підрозділи 2.2, 2.3., 3.1, 3.2); *функціональний* – використовувався для опрацювання стадій притягнення та настання муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів (підрозділ 3.1).

Емпіричну базу дослідження становлять результати власного соціологічного опитування, спрямованого на визначення оцінки діяльності органів місцевого самоврядування громадянами міста Кременчук і Кременчуцького району Полтавської області, які досягли 18 років. Опитано 200 респондентів, серед яких: 100 осіб – мешканці м. Кременчук і 100 осіб – мешканці Кременчуцького району Полтавської області [Додаток А].

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів з власними обґрунтованими конституційними та законодавчими пропозиціями щодо вдосконалення цього інституту муніципального права України, зокрема:

уперше:

– з'ясовано, що нинішнє фрагментарне нормативно-правове закріплення інституту муніципально-правової відповідальності негативно позначається на ефективності функціонування всієї галузі муніципального права України, оскільки за цих умов не забезпечується повноцінна реалізація норм цієї галузі права;

– розкрито специфічні ознаки муніципально-правової відповідальності, а саме:

а) суб'єктом притягнення до неї, як правило, є орган місцевого самоврядування або посадова особа місцевого самоврядування; б) спрямована на захист прав та інтересів територіальної громади; в) як і муніципальні правовідносини, має локальний, місцевий і комплексний характер; г) є засобом реалізації народовладдя в системі місцевого самоврядування; д) володіє своєрідним спектром санкцій, що передбачені нормами муніципального права; є) має не лише правовий, а й політичний характер; ж) характеризується специфічною системою суб'єктів які уповноважені на вирішення питань щодо притягнення до цього виду відповідальності; з) норми мають диспозитивний характер;

– визначено принципи муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів: а) народовладдя; б) законності; в) обґрунтованості; г) доцільності; д) невідворотності; е) своєчасності; є) справедливості; ж) диференціації; з) гласності. Класифіковано напрями впливу принципів муніципально-правової відповідальності на муніципально-правові відносини на: а) функціональний, б) ціннісний, в) засадничий;

– виявлено міцні інтегративні зв'язки муніципально-правової відповідальності з іншими видами юридичної відповідальності. Адже притягнення до одного виду юридичної відповідальності (наприклад, адміністративної або кримінальної) передбачає, в окремих випадках, також і муніципально-правову відповідальність;

– запропоновано два варіанти усунення правової прогалини, що має місце, виходячи зі змісту ч. 2 ст. 144 Конституції України, відповідно до якої, рішення органів місцевого самоврядування через їх невідповідність Конституції чи законам України зупиняються у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду. Адже нині ці положення Конституції фактично позбавлені механізму реалізації, оскільки в Україні відсутні будь-які органи публічної (державної і муніципальної) влади, які мають право призупиняти рішення, наприклад, місцевих рад з одночасним зверненням до суду;

– рекомендовано розширити спектр форм муніципально-правової відповідальності ще такими як: муніципальний штраф, тимчасове покладання виконання функцій органу місцевого самоврядування на орган державної влади (частково реалізовано в Україні через інститут військово-цивільних адміністрацій), суспільний осуд (як превентивний захід перед відкликанням за місцевою ініціативою);

– обґрунтовано, що стадії здійснення муніципально-правової відповідальності – це певні етапи накладення на суб'єкта вчинення муніципально-правового делікту санкцій, що передбачені нормами муніципального права. При цьому стадіями муніципально-правової відповідальності є: виникнення, конкретизація та реалізація;

– розроблена нова редакція ст. 146 Конституції України, що переслідує за мету охорону конституціоналізму та збереження керованості на різних щаблях публічної влади, у тому числі муніципальної, що набуває особливої актуальності за умови децентралізації публічної влади в Україні;

– запропоновано законодавчі пропозиції щодо:

а) внесення доповнень до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року. Зокрема, беручи до уваги, що Регламент парламенту України не містить чіткої процедури розгляду питання про дострокове припинення повноважень місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, доповнити Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року Главою 41 «Розгляд Верховною Радою України питання про дострокове припинення повноважень сільської, селищної, міської, районної в місті, районної, обласної ради, сільського, селищного міського голови» [Додаток Б];

б) внесення змін і доповнень до ст. 78 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року, відповідно до яких передбачається право територіальних громад сіл, селищ, міст, що знаходяться в межах відповідного району чи області, достроково припиняти повноваження

обласних і районних рад шляхом проведення місцевого референдуму;

в) нової редакції ч. 5 ст. 79 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року;

удосконалено:

– аргументацію, що є всі підстави для виокремлення муніципально-правової відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності. Визначальними підставами є такі: а) виняткова важливість для муніципально-правових відносин; б) муніципально-правова відповідальність відрізняється за своєю правовою природою та ознаками від інших видів юридичної відповідальності; б) переважна більшість санкцій муніципально-правової відповідальності закріплена саме нормами муніципального права України тощо;

– заперечення двохаспектного розуміння муніципально-правової відповідальності (позитивного та ретроспективного);

– дефініцію муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, що являє собою окремий вид юридичної відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, що носить політико-правовий характер, настає за скоєння муніципально-правового делікту та полягає у несприятливих, негативних наслідках для вказаних суб'єктів вчинення правопорушення, що передбачені нормами муніципального права;

– поняття принципів муніципально-правової відповідальності, під якими запропоновано розуміти керівні ідеї, засадничі положення, фундаментальні основи, закріплені в нормах муніципального права, що встановлюють муніципально-правову відповідальність, і відображають сутність і зміст цього правового інституту, забезпечують єдині засади та ефективність притягнення до муніципально-правової відповідальності, характеризують рівень розбудови та досконалість інституту муніципально-правової відповідальності як засобу публічно-правового впливу;

– визначення підстав муніципально-правової відповідальності, під якими варто розуміти сукупність обставин, наявність яких робить муніципально-правову відповідальність можливою і належною;

– класифікацію форм муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів за наслідками муніципально-правової санкції на: а) скасування актів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів; б) зупинення дії рішень місцевої ради; в) дострокове припинення повноважень місцевої ради або сільського, селищного, міського голови;

– обґрунтування, що підстави муніципально-правової відповідальності доцільно диференціювати на підстави притягнення до муніципально-правової відповідальності та підстави настання муніципально-правової відповідальності. При цьому підстави притягнення до муніципально-правової відповідальності включають: а) нормативні; б) фактичні, в) процесуальні. Підстави настання муніципально-правової відповідальності, окрім трьох вищенаведених передбачають: а) відсутність підстав для звільнення від муніципально-правової відповідальності; б) наявність правозастосовного акта, який накладає санкцію муніципально-правової відповідальності;

дістали подальшого розвитку:

– характеристика ієрархічної системи джерел інституту муніципально-правової відповідальності;

– теоретичні уявлення про загальні ознаки муніципально-правової відповідальності, що характеризують її як соціально-політичний феномен, визначають місце та значення в суспільстві і державі, співвідношення та взаємозв'язки з іншими видами відповідальності;

– характеристика ознак муніципально-правового делікту, якими є: а) виражений у формі дій чи бездіяльності суб'єкта муніципально-правових відносин; б) протиправність; в) винність; г) суспільна небезпека; д) караність; є) спеціальний суб'єкт муніципально-правової відповідальності – як правило, органи та посадові особи місцевого самоврядування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації сформульовано та обґрунтовано висновки, які дозволять розширити наукове уявлення про інститут муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, а також розроблені конституційні й законодавчі пропозиції, спрямовані на удосконалення нормативно-правової регламентації цього інституту, що в підсумку має забезпечити підвищення ефективності діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні. Головні результати дослідження, представлені в дисертації, використовуються та можуть бути використані:

– у законодавчій діяльності – як теоретико-методологічне підґрунтя для вдосконалення чинного законодавства України шляхом внесення змін і доповнень до нього, розробки проектів нормативно-правових актів, спрямованих на покращення нормативно-правового закріплення підстав, форм і стадій реалізації муніципально-правової відповідальності в Україні (акт про впровадження народного депутата України від 19 лютого 2016 р. № 117) [Додаток В];

– у навчальному процесі – при підготовці відповідних розділів підручників, навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів з таких навчальних дисциплін, як: «Муніципальне право України», «Актуальні проблеми муніципального права України», «Конституційне право України», «Організація місцевого самоврядування», «Державне будівництво та місцеве самоврядування» (акт про впровадження Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського від 15 грудня 2015 р.) [Додаток Г];

– у практичній діяльності – у вигляді теоретичних матеріалів для професійного прийняття рішень, а також при проведенні семінарів, конференцій, круглих столів (акт про впровадження Світловодської районної ради Кіровоградської області від 10 вересня 2015 р. № 421) [Додаток Д].

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях, а саме: Економіко-правові виклики 2012 року (м. Львів, 04 листопада 2011 року); Десяті осінні юридичні читання (м. Хмельницький, 18-19 листопада 2011 року); Закарпатські правові читання (м. Ужгород, 9–10 квітня 2012 року).

Публікації. Основні теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації дисертаційного дослідження відображено в дев'яти наукових працях, з

яких п'ять – статті в наукових фахових виданнях України з юридичних наук, одна стаття в науковому фаховому виданні, що включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus та три тези виступів на конференціях.

Структура дисертації зумовлена предметом, метою, задачами, змістом і логікою наукового пошуку. Праця складається з вступу, трьох розділів, які вміщують сім підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, п'яти додатків на 14 сторінках, списку використаних джерел (310 найменувань на 35 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 262 сторінки, з яких основного тексту – 212 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження; розкрито методи, сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено дані про апробацію результатів дослідження, публікації.

Розділ 1 «Доктринальна основа та правова регламентація муніципально-правової відповідальності» вміщує два підрозділи, присвячені вивченню науково-теоретичної основи дослідження інституту муніципально-правової відповідальності та особливостям міжнародної та національної регламентації вказаного інституту.

У *підрозділі 1.1 «Науково-теоретична основа дослідження муніципально-правової відповідальності»* розглянуто ступінь доктринального опрацювання інституту муніципально-правової відповідальності в підручниках, посібниках, монографіях, дисертаціях, науково-теоретичних публікаціях, матеріалах науково-теоретичних і практичних конференцій, круглих столів та інших джерелах як в Україні, так і за кордоном.

За результатами встановлено, що нині в юридичній літературі відсутнє чітке уявлення про юридичну природу, поняття муніципально-правової відповідальності, її форми, підстави та стадії притягнення, не сформульована дефініція муніципально-правового делікту, його складу тощо. Як наслідок, маємо вкрай поверхнєве науково-теоретичне осмислення інституту муніципально-правової відповідальності, в окремих випадках – фрагментарне нормативно-правове закріплення правових, процесуальних підстав притягнення до муніципально-правової відповідальності, що в кінцевому підсумку негативно позначається на ефективності функціонування цього інституту та всієї галузі муніципального права України.

У *підрозділі 1.2 «Міжнародний та національний аспекти регламентації муніципально-правової відповідальності»* встановлено, що регламентація окремих елементів інституту муніципально-правової відповідальності здійснюється як на міжнародному, так і на національному рівнях. Зокрема міжнародна регламентація певних аспектів муніципально-правової відповідальності має місце в таких, загальновизнаних міжнародних актах: Всесвітня Декларація місцевого самоврядування (ст. 2), Європейська Хартія про місцеве самоврядування (ст. 3), Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (ст. 3), Європейська декларація прав міст

(п. 3.4), Європейська хартія міст II (Маніфест нової урбаністики) (п. 33) та багато інших.

Варто наголосити, що зближення правових систем країн Європейського Союзу та України, упровадження в українські реалії позитивного досвіду організації та функціонування місцевого самоврядування демократичних країн світу є важливою запорукою формування муніципального права України, його інститутів, у тому числі інституту муніципально-правової відповідальності, на підставі принципів верховенства права, визнання та створення умов для реальної, повноцінної реалізації права на місцеве самоврядування, його самостійності та автономності у вирішенні питань місцевого значення відповідно до чинного законодавства, за реального забезпечення функціонування інституту відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Констатовано, що законодавство України прямо не оперує категорією «муніципально-правова відповідальність». Проте, незважаючи на це, значна кількість нормативно-правових актів України закріплює нормативні та процесуальні підстави притягнення до муніципально-правової відповідальності, стадії її реалізації, склад муніципально-правових деліктів, санкції муніципально-правової відповідальності.

Розділ 2 «Муніципально-правова відповідальність місцевих рад та сільських, селищних, міських голів в Україні: методологія пізнання та правова сутність» представлений трьома підрозділами, які присвячено визначенню найбільш оптимальної методології наукового осмислення інституту муніципально-правової відповідальності, формулюванню дефініції муніципально-правової відповідальності, її ознак і виокремленню її принципів, а також висвітленню особливостей муніципально-правової відповідальності місцевих рад і сільських, селищних, міських голів в Україні.

У підрозділі 2.1 *«Методологія дослідження муніципально-правової відповідальності»* обґрунтовано, що з метою забезпечення достовірності результатів опрацювання інституту муніципально-правової відповідальності на підставі викладених у науковій літературі підходів до методології юридичної науки та їх адаптації стосовно предмета і мети наукового пошуку виокремлено домінуючі методологічні підходи, загальні методи мислення (пізнання), загальнонаукові, філософські, конкретно-наукові (неюридичні та власне юридичні) методи, а також принципи наукового пізнання, вибір і застосування яких спрямовані на комплексне розв'язання задач наукової праці, побудову її понятійно-категоріального апарату.

Зокрема у роботі були застосовані такі методологічні підходи: а) діалектичний підхід, що надав можливість обґрунтувати причинно-наслідкові зв'язки між суспільно - шкідливими діями суб'єкта муніципально-правової відповідальності та негативними наслідками, що застосовуються до нього за вчинення муніципального правопорушення; б) системний підхід, який полягав у цілісному дослідженні муніципально-правової відповідальності як складної системи, що включає в себе нормативні, процесуальні та фактичні підстави притягнення до цього виду юридичної відповідальності; в) антропологічний підхід розкрив ціннісний потенціал інституту муніципально-правової відповідальності місцевих рад і

сільських, селищних, міських голів.

У підрозділі 2.2 «Поняття, ознаки та принципи муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів в Україні» автор запропонував умовно диференціювати ознаки муніципально-правової відповідальності на: а) загальні ознаки, що характеризують відповідальність як соціально-політичний феномен, її місце і значення в суспільстві, співвідношення та взаємозв'язки з іншими видами відповідальності; б) ознаки, що вказують на специфічні риси, притаманні саме муніципально-правовій відповідальності, визначають її зміст, сутність і форми.

При цьому, до специфічних ознак муніципально-правової відповідальності відносяться: а) суб'єктом притягнення до неї, як правило, є орган місцевого самоврядування або посадова особа місцевого самоврядування. Водночас можуть притягуватися до муніципально-правової відповідальності керівники органів державної влади (наприклад, голова місцевої державної адміністрації), керівники органів (підрозділів) поліції; б) спрямована на захист прав та інтересів територіальної громади; в) забезпечує відповідність муніципально-правових відносин нормам об'єктивного права. Як наслідок, своєрідною ознакою муніципально-правової відповідальності є її локальний, місцевий і комплексний характер; г) є засобом реалізації народовладдя в системі місцевого самоврядування, що, очевидно, є відмінною ознакою цієї відповідальності від інших видів юридичної відповідальності; д) володіє своєрідним спектром санкцій, що передбачені саме нормами муніципального права; є) має не лише правовий, а й політичний характер. Як наслідок, для муніципально-правової відповідальності особливістю є своєрідність суб'єктивної сторони муніципально-правового делікту, позаяк притягнення до муніципально-правової відповідальності може здійснюватися і без вини суб'єкта муніципально-правового делікту, оскільки встановити психічне відношення колективного суб'єкта (наприклад, місцевої ради) до муніципального правопорушення фактично неможливо; ж) для муніципально-правової відповідальності є характерною специфічна система суб'єктів, що уповноважені на вирішення питань щодо притягнення до цього виду відповідальності. Такими суб'єктами можуть бути органи державної влади та місцевого самоврядування, їх посадові і службові особи, територіальні громади або їх частина. Доречно наголосити, що з усієї системи державних органів правом безпосереднього вирішення питань про притягнення до муніципально-правової відповідальності володіє лише Верховна Рада України, Президент України та органи судової влади; з) муніципально-правова відповідальність має диспозитивний характер, оскільки притягнення до неї залежить від волі суб'єктів (депутатів місцевої ради, територіальної громади, фізичних і юридичних осіб тощо), які уповноважені згідно з правовими приписами муніципального права на ініціювання питання щодо початку реалізації муніципально-правової відповідальності.

Слід зауважити, що одним із важливих елементів інституту муніципально-правової відповідальності є її принципи. Здобувачем виокремлено такі принципи муніципально-правової відповідальності: а) народовладдя (при притягненні до муніципально-правової відповідальності суб'єктів вчинення делікту сповідується

ідея безумовної влади народу, його частини – територіальної громади, що володіє першопочатковим правом на публічну владу); б) законності (полягає в тому, що муніципально-правова відповідальність настає за наявності складу муніципально-правового делікту за діяння (дію чи бездіяльність), що визнаються муніципальним правом незаконними; в) обґрунтованості (виражається у встановленні самого факту здійснення муніципально-правового делікту); г) доцільності (полягає у відповідності вибраної санкції муніципально-правової відповідальності до мети відповідальності, що переслідується в конкретних муніципально-правових відносинах); д) невідворотності (виявляється в неминучості настання муніципально-правової відповідальності); е) своєчасності (означає, що притягнення до муніципально-правової відповідальності суб'єкта вчинення муніципально-правового делікту має відбуватися протягом розумного строку); є) справедливості (полягає в забезпеченні домірності, розумної пропорційності між вчиненим муніципально-правовим деліктом і санкцією за нього); ж) диференціації (урахування при визначенні форми муніципально-правової відповідальності індивідуальних особливостей вчинення правопорушення); з) гласності (максимальної відкритості і публічності притягнення до муніципально-правової відповідальності).

У підрозділі 2.3 *«Особливості муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів в Україні»* показано специфіку притягнення до цього виду юридичної відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів.

На підставі детального формально-юридичного аналізу Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року встановлено певну непослідовність указаного нормативно-правового акта щодо муніципально-правової відповідальності місцевих рад. Адже маємо протиріччя різних положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року. З одного боку, відповідно до ст. 74 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року, органи та посадові особи місцевого самоврядування (у тому числі – місцеві ради) несуть відповідальність за свою діяльність перед територіальною громадою, а з іншого – фактично територіальні громади, виходячи зі змісту ст. 78 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року, не можуть достроково припинити повноваження районної, обласної ради шляхом проведення місцевого референдуму в межах відповідного районну чи області.

Зважаючи на наведене, пропонуємо передбачити право територіальних громад сіл, селищ, міст, що знаходяться в межах відповідного району чи області, достроково припиняти повноваження обласних і районних рад через процедуру місцевого референдуму шляхом внесення відповідних змін до ст. 78 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року та прийняти Закон України «Про місцеві референдуми», щодо якого є нині гостра потреба.

Розділ 3 «Підстави та реалізація муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів в Україні» складається з двох підрозділів, у яких автором висвітлено підстави притягнення та фактичне втілення муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських,

селищних, міських голів в Україні, а також стадії її реалізації.

У підрозділ 3.1 «Підстави муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів в Україні» встановлено, що основоположним питанням у теорії муніципально-правової відповідальності є саме питання її підстав, під якими слід розуміти сукупність обставин, наявність яких робить муніципально-правову відповідальність можливою і належною.

Іншими словами, підстави муніципально-правової відповідальності – це певні юридичні факти (фактичні підстави), за які згідно з муніципально-правовими нормами (нормативні підстави) несуть відповідальність деліктоздатні суб'єкти за встановленою процедурою притягнення їх до цього виду юридичної відповідальності (процесуальні підстави).

Доцільно зазначити, що нормативні підстави притягнення до муніципально-правової відповідальності місцевих рад і сільського, селищного, міського голови закріплені в законах України та, найперше, у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року (у ч. 1 ст. 78).

Окрім того, ч. 2, ч. 3 та ч. 4 ст. 78 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року закріплює процесуальні підстави притягнення до муніципально-правової відповідальності, що потребують удосконалення, оскільки реалізація муніципально-правової відповідальності на цій підставі практично неможлива. Так, ч. 2. ст. 78 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року встановлює, що повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті ради за наявності підстав можуть бути припинені достроково за рішенням місцевого референдуму. Проте закону України про місцеві референдуми досі не прийнято.

Ч. 4. ст. 78 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року закріплює, що за наявності підстав, рішення суду про визнання актів ради незаконними, висновків відповідного комітету парламенту Верховна Рада України може призначити позачергові вибори сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради. Разом з тим, варто наголосити, що Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року не містить чіткої процедури розгляду питання про дострокове припинення повноважень сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради в цьому випадку. Окрім того, аналогічна ситуація характерна і щодо притягнення до муніципально-правової відповідальності сільського, селищного, міського голови.

У підрозділ 3.2 «Стадії реалізації муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів в Україні» з'ясовано, що стадіями муніципально-правової відповідальності є: виникнення, конкретизація та здійснення. При цьому, стадія виникнення починається з моменту вчинення муніципально-правового делікту, стадія конкретизації муніципально-правової відповідальності – з моменту початку розгляду питання уповноваженим суб'єктом про наявність підстав для притягнення до муніципально-правової відповідальності деліктоздатного правопорушника, а стадія здійснення починається з моменту винесення правозастосовного акта, де визначена форма муніципально-правової відповідальності, та завершується в момент, коли правопорушник зазнає негативних

наслідків, передбачених санкцією муніципально-правової норми за вчинення певного муніципального правопорушення.

Доцільно зауважити, що наявність причини (вчинення муніципально-правового делікту) не обов'язково передбачатиме наслідок – притягнення до муніципально-правової відповідальності. Муніципально-правовий делікт є лише початком процедури притягнення до відповідальності, приводом для правоохоронних відносин між правопорушником і суб'єктами: а) уповноваженими на ініціювання питання про притягнення до муніципально-правової відповідальності; б) компетентними приймати правозастосовний акт, де конкретизуються форма муніципально-правової відповідальності.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової задачі, що полягає в розробці основних положень загальнотеоретичної концепції інституту муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів. За результатами дослідження сформульовано такі основні методологічні, теоретичні та практичні висновки на додаток до тих, які викладені у науковій новизні одержаних результатів:

1. Науково-теоретичне висвітлення інституту муніципально-правової відповідальності на сьогодні має вкрай поверхневий характер. Фактично в юридичній літературі відсутнє чітке уявлення про юридичну природу, поняття муніципально-правової відповідальності, її форми, підстави та стадії притягнення. Загалом вітчизняні науковці досить обережно використовують категорію муніципально-правова відповідальність або взагалі уникають виділення муніципально-правової відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності. Проте, на наш погляд, є всі підстави для виокремлення окремого виду юридичної відповідальності – муніципально-правової.

Адже муніципально-правова відповідальність є одним із системоутворюючих елементів муніципального права України. Ефективність реалізації приписів муніципального права, його повноцінна можливість забезпечити регулювання та охорону суспільних відносин, пов'язаних з реалізацією права на місцеве самоврядування, є ключовою підставою для виділення муніципально-правової відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності. Окрім того, виокремлення муніципально-правової відповідальності пов'язане також з тим, що вона: а) відрізняється за своєю правовою природою та ознаками від інших видів юридичної відповідальності; б) санкції муніципально-правової відповідальності закріплені саме нормами муніципального права України.

2. Успішне дослідження наукою муніципального права інституту муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, напрацювання вагомих, змістовних і обґрунтованих пропозицій щодо його вдосконалення безпосередньо залежить від стану методології. Методологія дослідження муніципально-правової відповідальності – це система принципів, підходів, методів і способів (прийомів), що застосовують для дослідження такого

правового явища, як муніципально-правова відповідальність.

Методологію муніципально-правової відповідальності доцільно будувати на підставі певних керівних пізнавальних критеріїв – методологічних принципів, що визначають засади дослідження, підтверджують його істинність. До них доцільно віднести такі принципи: а) об'єктивності; б) історизму; в) науковості; г) усебічності; д) конкретності; е) критичності.

3. Муніципально-правова відповідальність місцевих рад та сільських, селищних, міських голів є окремим видом юридичної відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, що має політико-правовий характер, настає за скоєння муніципально-правового делікту та полягає у несприятливих, негативних наслідках для вказаних суб'єктів вчинення правопорушення, що передбачені нормами муніципального права.

4. На підставі проведеного аналізу можна стверджувати про сильні(тісні) інтегративні зв'язки муніципально-правової відповідальності з іншими видами юридичної відповідальності. Адже, приміром, притягнення сільського, селищного, міського голови до одного виду юридичної відповідальності (адміністративної, наприклад, за правопорушення, пов'язане з корупцією, за яким накладено стягнення у виді позбавлення права займати посади або займатися діяльністю, що пов'язана з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування або кримінальної за умови, якщо обвинувальний вирок набув законної сили) передбачає також муніципально-правову відповідальність останнього у формі дострокового припинення повноважень. За цих обставин можна стверджувати, що сільський, селищний, міський голова, якого притягли до адміністративної чи кримінальної відповідальності, грубо порушив присягу посадової особи місцевого самоврядування, за що також підлягає і муніципально-правовій відповідальності.

5. Система джерел інституту муніципально-правової відповідальності за ієрархією включає у себе: а) Конституцію України та закони України, що вносять зміни і доповнення до неї; б) міжнародні нормативно-правові акти, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та які регламентують питання реалізації права на місцеве самоврядування і окремі аспекти відповідальності суб'єктів місцевого самоврядування; в) закони України; г) акти Конституційного Суду України; д) підзаконні нормативно-правові акти, прийняті як органами державної влади, так і органами місцевого самоврядування їх посадовими і службовими особами та які регламентують ті чи інші аспекти притягнення до муніципально-правової відповідальності; е) рішення Європейського суду з прав людини.

6. До загальних ознак муніципально-правової відповідальності доцільно віднести такі: а) пов'язана із засудженням протиправної поведінки правопорушника; б) настає лише за вчинення муніципально-правового делікту; в) спирається на публічно-правовий примус; г) виражається у настанні негативних юридичних наслідків для суб'єкта вчинення муніципально-правового делікту; д) вид і міра, які можуть бути застосовані до правопорушника, чітко встановлюються санкцією муніципально-правової норми; е) притягнення до муніципально-правової відповідальності здійснюється з обов'язковим дотриманням певного процедурно-

процесуального порядку.

7. Принципи муніципально-правової відповідальності – це керівні ідеї, засадничі положення, фундаментальні основи, закріплені в нормах муніципального права, що встановлюють муніципально-правову відповідальність, і відображають сутність і зміст цього правового інституту, забезпечують єдині засади та ефективність притягнення до муніципально-правової відповідальності, характеризують рівень розбудови та досконалість інституту муніципально-правової відповідальності як засобу публічно-правового впливу. До принципів муніципально-правової відповідальності належать: а) народовладдя; б) законності; в) обґрунтованості; г) доцільності; д) невідворотності; е) своєчасності; є) справедливості; ж) диференціації відповідальності; з) гласності.

8. Напрями впливу принципів муніципально-правової відповідальності на муніципально-правові відносини можна класифікувати на: а) функціональний, б) ціннісний; в) засадничий. Функціональний напрям впливу принципів муніципально-правової відповідальності полягає в тому, що вони встановлюють керівні ідеї реалізації інституту муніципально-правової відповідальності. Ціннісний напрям впливу принципів муніципально-правової відповідальності розкривається в тому, що вони є своєрідною перепорою від порушення законності та досягнення справедливості в процесі притягнення органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб до муніципально-правової відповідальності. Засадничий напрям впливу принципів муніципально-правової відповідальності проявляється як умови притягнення правопорушників до муніципально-правової відповідальності.

9. Підстави муніципально-правової відповідальності доцільно диференціювати на підстави притягнення до муніципально-правової відповідальності та підстави настання муніципально-правової відповідальності.

Підстави притягнення до муніципально-правової відповідальності включають: а) нормативну підставу (наявність норми муніципального права, що прямо передбачає склад муніципального правопорушення); б) фактичну підставу (наявність складу муніципально-правового делікту в діяннях деліктоздатного суб'єкта муніципально-правових відносин); в) процесуальну підставу – закріплену нормами муніципального права процедуру та суб'єктів, уповноважених на притягнення до муніципально-правової відповідальності.

До підстав настання муніципально-правової відповідальності доцільно віднести: а) наявність суспільно шкідливого для муніципально-правових відносин юридичного факту вчинення муніципального правопорушення (фактична підстава); б) наявність норми муніципального права, що забороняє таку поведінку та встановлює відповідні муніципально-правові санкції (нормативна підстава); в) відсутність підстав для звільнення від муніципально-правової відповідальності; г) наявність правозастосовного акта, що набрав чинності, – рішення компетентного органу публічної влади (державної або муніципальної), який накладає муніципально-правову відповідальність.

10. Нині є нагальна потреба якнайшвидшого прийняття Закону України «Про місцеві референдуми». Це пов'язано з тим, що інститут місцевого референдуму надає правову можливість територіальним громадам притягувати до муніципально-правової

відповідальності місцеві ради і сільських, селищних, міських голів. Досвід функціонування цього правового інституту переконливо засвідчив про затребуваність цієї форми прямої демократії.

11. Положення ч. 2 ст. 144 Конституції України, що рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України зупиняються у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду нині фактично позбавлене механізму реалізації, оскільки в Україні відсутні будь-які органи публічної (державної і муніципальної) влади, які мали право призупиняти рішення, наприклад, місцевих рад з одночасним зверненням до суду.

З огляду на наведене, є два варіанти усунення цієї прогалини. Перший варіант передбачає внесення змін до Конституції України. Так, за умови прийняття законопроекту за № 2217а про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) передбачається, що у разі ухвалення головою громади, радою громади, районною, обласною радою акта, що не відповідає Конституції України, створює загрозу порушення державного суверенітету, територіальної цілісності чи загрозу національній безпеці, Президент України зупиняє дію відповідного акта з одночасним зверненням до Конституційного Суду України. Проте є великі сумніви щодо ймовірності прийняття вказаних конституційних змін.

Другий варіант усунення прогалини – це обмежитися законодавчими змінами, що процедурно є легшим ніж конституційні зміни і виглядає реалістичніше. Пропонується внести відповідні зміни і доповнення до законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року, «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року та наділити правом на: а) призупинення рішень сільської, селищної, міської, районної в місті, районної ради – відповідні обласні ради з одночасним їх зверненням до суду, б) призупинення рішень обласної ради – Верховну Раду України з одночасним її зверненням до суду.

12. Зважаючи на процеси децентралізації публічної влади, питання муніципально-правової відповідальності набуватимуть вкрай важливого значення в контексті збереження конституціоналізму та керованості на різних щаблях публічної влади, у тому числі – муніципальної. З огляду на наведене, автор пропонує доповнити ст. 146 Конституції України нормативними підставами муніципально-правової відповідальності. Зокрема: а) ч. 1 викласти у такій редакції – «Органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність за свою діяльність перед територіальною громадою, державою, юридичними та фізичними особами»; б) ч. 2 викласти у такій редакції – «Верховна Рада України, територіальна громада за процедурою, визначеною в законі, можуть достроково припинити повноваження сільської, селищної, міської, районної, обласної ради, сільського, селищного, міського голови, якщо вони порушують Конституцію або закони України».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Слободяник Т. М. Загальне вчення про відповідальність і її вплив на органи місцевого самоврядування / Т. М. Слободяник // Право і суспільство: наук. журн. – 2014. – Ч. 3. № 6-2. – С. 21–27.
2. Слободяник Т. М. Реформування законодавства щодо забезпечення відповідальності органів місцевого самоврядування / Т. М. Слободяник // Право і суспільство: наук. журн. – 2015. – № 1. – С. 45–50.
3. Слободяник Т. М. Муніципально-правова відповідальність сільського, селищного та міського голови в Україні / Т. М. Слободяник // Юридична Україна: наук. журн. – 2015. – № 7–8. – С. 29–33.
4. Слободяник Т. М. Муніципально-правова відповідальність – окремий вид юридичної відповідальності / Т. М. Слободяник // Публічне право: наук. журн. – 2016. – № 1. – С. 345–352.
5. Слободяник Т. М. Поняття, ознаки та джерела муніципально-правової відповідальності. / Т. М. Слободяник // Право і суспільство: наук. журн. – 2016. – № 1. – С. 38-45.
6. Слободяник Т. М. Муніципально-правова відповідальність: теорія і методологія питання / Т. М. Слободяник // Одеська юридична академія : науково-аналітичний журнал з питань митної справи та зовнішньоекономічної діяльності Національного університету. – 2011. – Ч. 2, кн. 2. – С. 559–564.
7. Слободяник Т. М. Основи реформування органів державного управління та місцевого самоврядування / Т. М. Слободяник // Економіко-правові виклики 2012 року : тези доповідей учасників науково-практичної конференції (4 листопада 2011 року, м. Львів) – С. 127–129.
8. Слободяник Т. М. Муніципальна відповідальність: теоретичний аспект / Т. М. Слободяник // Актуальні проблеми юридичної науки : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Десяті осінні юридичні читання» (18–19 листопада 2011 року, м. Хмельницький) – С. 238–239.
9. Слободяник Т. М. Характеристика підстав відповідальності посадових осіб органів місцевого самоврядування за корупцію/ Т. М. Слободяник // Закарпатські правові читання : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (9–10 квітня, 2012 року, м. Ужгород) – С. 82–88.

АНОТАЦІЇ

Слободяник Т. М. Муніципально-правова відповідальність місцевих рад та сільських, селищних, міських голів в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2016.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, підстав та

стадій її реалізації. У роботі розкрито науково-теоретичну основу дослідження муніципально-правової відповідальності та проаналізовано міжнародний і національний аспекти регламентації муніципально-правової відповідальності. З'ясовано методологію дослідження муніципально-правової відповідальності. Сформульовано поняття, ознаки та принципи муніципально-правової відповідальності. Розкрито особливості муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів в Україні. Досліджено форми та підстави притягнення та настання муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів. Проаналізовано стадії муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів: виникнення, конкретизація та здійснення. Особлива увага приділена розробці конституційних і законодавчих пропозицій щодо вдосконалення інституту муніципально-правової відповідальності місцевих рад та сільських, селищних, міських голів.

Ключові слова: муніципально-правова відповідальність, муніципально-правовий делікт, муніципально-правові санкції, підстави муніципально-правової відповідальності, стадії муніципально-правової відповідальності, принципи муніципально-правової відповідальності, ознаки муніципально-правової відповідальності.

Слободяник Т. Н. Муніципально-правовая ответственность местных советов и сельских, поселковых, городских председателей в Украине. — Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук за специальностью 12.00.02 — конституционное право; муниципальное право. — Национальная академия внутренних дел, Киев, 2016.

Диссертация посвящена комплексному исследованию муниципально-правовой ответственности местных советов и сельских, поселковых, городских председателей, оснований и стадий ее реализации. В работе раскрыта научно-теоретическая основа исследования муниципально-правовой ответственности и проанализированы международный и национальный аспекты регламентации муниципально-правовой ответственности. Констатировано, что научно-теоретическое осмысление института муниципально-правовой ответственности в настоящее время имеет крайне поверхностный характер. Как следствие, наблюдается фрагментарное нормативно-правовое закрепление этого института, которое в конечном итоге негативно отражается на эффективности функционирования всей отрасли муниципального права Украины.

Выяснена методология исследования муниципально-правовой ответственности, под которой целесообразно понимать систему принципов, подходов, методов и способов (приемов), которые применяют для исследования такого правового явления, как муниципально-правовая ответственность.

Сформулированы понятие, признаки и принципы муниципально-правовой ответственности. В частности, муниципально-правовая ответственность являет собой отдельный вид юридической ответственности, которая имеет политико-

правовой характер, наступает за совершение муниципально-правового деликта и заключается в неблагоприятных, негативных последствиях для субъекта совершения правонарушения, которые предусмотрены нормами муниципального права.

При этом, к принципам муниципально-правовой ответственности относятся: а) народовластие; б) законность; в) обоснованность; г) целесообразность; д) неотвратимость; е) своевременность; ж) справедливость; з) дифференциация ответственности; и) гласность.

Проведение комплексного системного анализа муниципально-правовой ответственности позволило определить ее признаки и условно классифицировать их на две группы: а) общие признаки, которые характеризуют ответственность как социально-политический феномен, ее место и значение в обществе, соотношение и взаимосвязи с другими видами ответственности; б) признаки, которые указывают на специфические черты, присущие именно муниципально-правовой ответственности, определяют ее содержание, сущность и формы.

Раскрыты особенности муниципально-правовой ответственности местных советов и сельских, поселковых, городских председателей в Украине. Исследованы формы и основания муниципально-правовой ответственности местных советов и сельских, поселковых, городских председателей.

Классифицированы формы муниципально-правовой ответственности местных советов и сельских, поселковых, городских председателей по результатам муниципально-правовой санкции на: а) отмена актов местных советов и сельских, поселковых, городских председателей; б) остановка действия решений местного совета; в) досрочное прекращение полномочий местного совета или сельского, поселкового, городского председателя.

Проанализированы стадии реализации муниципально-правовой ответственности местных советов и сельских, поселковых, городских председателей: возникновение, конкретизация и осуществление. Особенное внимание уделено разработке конституционных и законодательных предложений относительно совершенствования института муниципально-правовой ответственности местных советов и сельских, поселковых, городских председателей.

Ключевые слова: муниципально-правовая ответственность, муниципально-правовой деликт, муниципально-правовые санкции, основания муниципально-правовой ответственности, стадии муниципально-правовой ответственности, принципы муниципально-правовой ответственности, признаки муниципально-правовой ответственности.

Slobodianyk T.M. Municipal-legal responsibility of local councils, village, town and city heads in Ukraine. – Manuscript.

Thesis for obtaining PhD in Juridical Science on the specialty 12.00.02 – constitutional law; municipal law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2016.

The thesis deals with complex research of municipal-legal responsibility of local councils, village, town and city heads, grounds and stages of its realization. It discovers scientific-theoretical basis of studying municipal-legal responsibility and analyses

international and national aspects of the regulation of municipal-legal responsibility. The author ascertains methodology of studying municipal-legal responsibility, states the notion, features and principles of municipal-legal responsibility, reveals peculiarities of municipal-legal responsibility of local councils, village, town and city heads in Ukraine, analyses stages of municipal-legal responsibility of local councils, village, town and city heads: appearing, concretizing and realizing. Special attention is paid to the development of constitutional and legislative suggestions concerning improvement of the institute of municipal-legal responsibility of local councils, village, town and city heads.

Key words: municipal-legal responsibility, municipal-legal delict, municipal-legal sanctions, grounds of municipal-legal responsibility, stages of municipal-legal responsibility, principles of municipal-legal responsibility, features of municipal-legal responsibility.